

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/24520/2023

Pidättekö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

KYLLÄ OSIN

Lausunnolla olevan esityksen mukaan sen tavoitteena on säilyttää vammaispalvelulaki vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina. Muutoksilla on tarkoitus turvata palvelujärjestelmän kestävyys. Soveltamisalan tarkentamisella pyritään puolestaan varmistamaan lain yhtenäinen soveltaminen ja yhdenvertainen palvelujen saanti eri alueilla. Näitä tavoitteita voi pitää kannatettavina sinänsä. Esityksen varsinaiset sisällöt ja etenkin niiden perusteluosa vesittävät kuitenkin tämän tavoitteen.

Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

Ei.

Tavoite-osiossa määritelty ”palvelujärjestelmän kestävyys” viittaa vahvasti taloudellisten resurssien leikkaamisen siten, että pyritään mahdollistamaan sekä vammaispalvelulain mukaisten palveluiden saajien määrän vähentäminen, että heidän saamiensa palveluiden kaventaminen. Päätös- ja soveltamisvaltaa vammaisten henkilöiden saamista palveluista siirretään vammaisilta henkilöiltä itseltään Hyvinvointialueille siinä määrin, että lain yhtenäinen soveltaminen ja yhdenvertainen palveluiden saanti sekä etenkin vammaisten henkilöiden osallisuus ylipäättään ja osallisuus etenkin heitä koskevissa päätöksissä oh uhattuna. Karkeasti voisi todeta, että palvelujärjestelmän kestävyys saattaa parantua, mutta kuinka käy ihmisten?

Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

KYLLÄ OSIN

Yleislainsäädännön ensisijaisuus on ollut jo aiemmin korostuneena lainsäädännössä ja lähtökohtaisesti palveluiden järjestäminen yleislainsäädännön mukaan on positiivinen tavoite. Vammaispalvelulaki on kuitenkin ollut tarpeen varmistamaan vammaisten henkilöiden oikeudet välttämättömiin palveluihin. Jos kuitenkin aidosti halutaan, että henkilöt käyttävät näitä yleislainsäädännön (mm. sosiaalihuoltolaki) mukaisia palveluita, tulee varmistaa, että palveluita on riittävästi ja niiden tuottamiseen on asianmukainen osaaminen ja muu resurssi.

Ongelmaksi muodostuu suurella osalla vammaisia henkilöitä se, että yleislainsäädännön (esim. sosiaalihuoltolaki) mukaan tuotettujen palveluiden tuottajilla ei välttämättä ole sitä osaamista, jota vammaisten henkilöiden kohtaaminen, osallisuus ja heidän palveluidensa tuottaminen vaativat (esim. vaihtoehtoiset kommunikaatiomenetelmät.) Aluehallintovirastot ovat voineet vammaisten henkilöiden palveluratkaisuihin liittyviä oikaisuvaatimuksia käsitellessään ja niiden perusteella päätöksiä tehdessään nojata vahvasti siihen, että henkilöllä on kehitysvammalain nojalla oikeus niihin palveluihin, joita hän tarvitsee, ellei palvelu järjesty yleislainsäädännön perusteella. Nyt tuo mahdollisuus näyttäisi hukkuvan ja sitä myöten vammaisten henkilöiden asema tulee heikkenemään.

Lisäksi yleislainsäädäntöön viittaava pykälä päättyy löysästi sanoihin ”tai muun lain perusteella”. Sitä mikä muu laki voisi tulla kyseeseen vammaisten henkilöiden palveluiden järjestämisessä ei lainsäätäjät voi jättää näin väljästi määritellyksi – saatikka kun pykälän tulkintaa ei ohjeisteta edes hallituksen esityksen perusteluosissa.

Ote esitetystä lain kohdasta: ”Vammaisen henkilön palvelut järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain (1326/2010), ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012), varhaiskasvatustalain (540/2018), perusopetuslain (628/1998) tai muun lain perusteella.”

Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

Ei.

Tavanomaisen ja tavanomaisesta poikkeavan tarpeen määrittely ja ymmärtäminen etenkin lapsilla, mutta myös ikääntymisen myötä eivät ole yksiselitteisesti määriteltävissä ja niiden tulkinta ja soveltaminen tulisi olemaan erittäin vaikeaa.

Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

Ei.

Toisin kuin vammaispalvelulain mukaiset palvelut, yleislainsäädännön (mm. Sosiaalihuoltolaki) mukaiset palvelut ovat määrärahasidonnaisia ja niihin liittyy usein vammaispalvelulaista poiketen asiakasmaksuja sekä myös esim. asiakkaan varallisuuteen liittyviä kriteereitä. Nämä yhdessä tarkoittavat sitä, että vammaisille aiemmin maksuttomista palveluista tullaan heiltä jatkossa perimään maksuja. Maksut voivat olla aluksi vähäisiä – kuten hallituksen esityksessäkin arvioidaankin – mutta lakiesityksen kokonaisuus mahdollistaa siirtymisen yhä laajemmin asiakasmaksujen käyttöön vammaisten palveluja järjestettäessä.

Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

KYLLÄ OSIN